

Katarzyna Kosińska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

<https://orcid.org/0000-0001-5836-5596>

katarzyna.koszinska@uwm.edu.pl

ŁUKASZ BOGUCKI

***AI w tłumaczeniach. Automatyzacja procesu przekładu
w dobie sztucznej inteligencji***

Wydawnictwo Helion, 2025, 118 s.

Keywords: Artificial Intelligence (AI), translation, translation technology

Słowa kluczowe: Sztuczna inteligencja (AI), tłumaczenia, technologia tłumaczeniowa

Książka *AI w tłumaczeniach. Automatyzacja procesu przekładu w dobie sztucznej inteligencji* Autorstwa Łukasza Boguckiego, filologa i przekładoznawcy, wydana została w 2025 roku przez wydawnictwo Helion. Jest to jedna z najnowszych publikacji na rynku polskim poświęcona roli sztucznej inteligencji w tłumaczeniach. Praca powstała, jak mówi Autor, w wyniku bezprecedensowego tempa rozwoju AI w ostatnim czasie; jest też pewien, że do czasu opublikowania książki, na pewno nastąpią kolejne zmiany w jej funkcjonowaniu. Bogucki zaznacza jednak, że celem jego opracowania nie jest przedstawienie aktualnego zestawienia narzędzi przekładu automatycznego, lecz przybliżenie zjawiska sztucznej inteligencji, a także przyjrzenie się jej ograniczeniom i potencjałowi oraz roli, jaką odgrywa obecnie w tłumaczeniach.

Recenzowana książka składa się z trzech rozdziałów, z których każdy zawiera od siedmiu do dziewięciu podrozdziałów tematycznych.

Rozdział pierwszy ma na celu opisanie zagadnień, które pozwolą zrozumieć koncepcję współpracy człowieka z maszyną w trakcie procesu

Artykuł jest udostępniany na licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe, <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>

przekładu. Autor rozpoczyna wywód od definicji lokalizacji rozumianej jako proces adaptacji oprogramowania do konkretnych zamierzeń, a następnie przytacza ciekawostkę dotyczącą Google Translate, który w 2021 roku tłumaczył już 20 miliardów stron internetowych miesięcznie (Diño, 2021 w Bogucki, 2025: 8). Tego typu konkretne przykłady są atutem publikacji, gdyż pozwalają lepiej rozumieć skalę omawianych zjawisk. W dalszej części Autor opisuje różne typy tłumaczeń i charakteryzuje osoby je wykonujące, np. tłumaczący konferencyjnych, poetów, czy tłumaczący pisemnych. Pozwala to czytelnikowi zobaczyć, jak różne są potrzeby i wymogi translacji w zależności od celu przekładu. Badacz snuje też refleksję na temat tego, czy maszyny mogą zastąpić tłumaczy. W rozdziale pierwszym stykamy się też z definicją AI, według której istotą zjawiska jest „zdolność maszyn (komputerów) do samodzielnej nauki (tzw. głębokiego uczenia się...), dostosowywania działań do przeszłych doświadczeń i w konsekwencji wykonywania czynności i podejmowania decyzji w sposób imitujący zachowania ludzkie” (Bogucki, 2025: 9). Dalej Autor skupia się na opisie rozwoju procesu przekładu z włączeniem maszyn, np. wspomagania tłumacza przez automatyczne sprawdzanie pisowni. Dowiadujemy się też nieco o rozwoju tłumaczenia maszynowego, od początkowo nieudolnego do bardzo zaawansowanego. Nowoczesne narzędzia do tłumaczenia maszynowego są dziś ogólnie dostępne, np. na stronie Komisji Europejskiej (European Commission, 2025). Autor, pisząc o różnych rodzajach przekładu, zwraca uwagę na to, że dla maszyn teksty literackie czy poezja są nadal trudne, z innymi tekstami radzą sobie natomiast coraz lepiej.

Ciekawym elementem tej części publikacji są dyskusje na temat istoty strategii tłumaczeniowej (zob. też Newmark, 1988; Munday, Ramos Pinto, Blakesley, 2022). Według Boguckiego tłumaczenie oparte na AI uporało się z wieloma problemami tradycyjnego przekładu maszynowego, z wyjątkiem stosowania różnych strategii tłumaczenia. Autor podkreśla, że przekład to szereg decyzji do podjęcia. Píše więc o kompetencjach współczesnych tłumaczy, które są ważne, jeżeli mamy rozważać to, co potrafi człowiek bez użycia technologii, a co we współpracy z nią. Opierając się m.in. na znanym wśród ekspertów ds. kształcenia tłumaczy dokumencie European Master's in Translation Competence Framework (European Commission, 2022), omawia więc kompetencje: encyklopedyczną, interpersonalną, komunikacyjną, (między)kulturową, pragmatyczną, psychofizyczną, strategiczną, tekstową i wreszcie tematyczną.

Rozdział drugi ma charakter bardziej technologiczny. Jego atutem jest szczegółowy rys historyczny technologii tłumaczeniowych. Autor pisze w nim o historii przekładu maszynowego od czasów międzywojennych XX-go wieku, poprzez memorandum Warrena Weavera z roku 1949, w którym omówiono możliwość tłumaczenia bez uczestnictwa człowieka, aż po lata 60. Z tej

części dowiadujemy się także, że najprostsze tłumaczenie maszynowe oparte było na hipotezie uniwersaliów. Chodzi o to, że każdemu słowu w języku A odpowiada słowo w języku B, dlatego tłumaczenie maszynowe zawsze jest możliwe. Autor zwraca też uwagę na znaczenie kontekstu: Google Translate od początku swojego istnienia został ulepszony o interpretację kontekstową. Pisząc o tłumaczeniu korpusowym, Bogucki wyjaśnia, iż z pomocą maszynom przyszło językoznawstwo korpusowe, które zajmuje się badaniem kreowania i używania korpusów językowych, czyli bardzo dużych baz danych tekstów.

Zdaniem Boguckiego, sztuczna inteligencja może tłumaczyć zarówno tanio, jak i szybko oraz dobrze, a ewaluacji tłumaczenia można dokonywać za pomocą przeznaczonych do tego narzędzi, np. BLEU (ang. *Bilingual Evaluation Understudy*) (zob. też Biel, 2021). Ich zastosowanie jednakże, co zaznacza Autor, może być trudne w przekładzie literackim. W tej części przybliżono też narzędzie, jakim jest DeepL, dzięki któremu możliwe jest tłumaczenie automatyczne. DeepL jest ogólnodostępny, przekłada bardzo szybko, a jego tłumaczenia są dobre jakościowo. Jest to narzędzie interaktywne, jak wyjaśnia Autor, które łączy elementy przekładu maszynowego i wspomaganego komputerowo. Warto więc odwiedzić stronę [deepl.com](https://www.deepl.com) (2025), na której także dostępny jest Raport o technologii językowej AI na 2025 ([deepl.com](https://www.deepl.com), 2025).

W dalszej części rozdziału drugiego Autor skupia się na preedycji i postedycji, zaznaczając, iż postedycja przekładu maszynowego jest porównywalnej jakości do tej, jakiej dokonuje profesjonalny tłumacz. Opisując tłumaczenie wspomagane komputerowo (ang. *CAT computer-assisted translation*), Autor wymienia jego zalety: „wydajność, spójność, dokładność, ekonomiczność, kolaboratywność... oraz integrację z innymi narzędziami” (Bogucki, 2025: 56). Autor pisze też o edytorach i procesorach tekstu, przytaczając przykład sztucznej inteligencji używanej do korekty gramatycznej i stylistycznej. Rozdział kończy podsumowanie dotyczące różnych rodzajów tradycyjnego tłumaczenia maszynowego. Bogucki przygląda się też neuronowemu tłumaczeniu maszynowemu (ang. *NMT neural machine translation*), na którym opiera się np. Google Translate.

W ostatnim, trzecim rozdziale, Autor skupia się na generatywnej sztucznej inteligencji w kontekście tłumaczenia tekstów. We wprowadzeniu przedstawia rys historyczny rozwoju technologicznego XX-go wieku. Dalej mamy ciekawą dyskusję o możliwościach przekładu literackiego przez AI na podstawie badań naukowych. Bogucki wiele miejsca poświęca na omówienie popularnego narzędzia, jakim jest Chat GPT (ang. *Generative Pre-trained Transformer* – po polsku *wstępnie przeszkolony transformator generatywny*): opisuje jak działa i jego możliwość interakcji z człowiekiem dzięki rozmowie (ang. *chat*), która jest jego podstawową funkcjonalnością. Przedstawia też konkretne przykłady przekładów Chata GPT, porównując je z tymi

wygenerowanymi przez DeepL. Z tej części dowiadujemy się także, że istnieje bardzo wiele różnych systemów tłumaczenia maszynowego opartych na sztucznej inteligencji. Główne AI Assistants to: Claude, Microsoft Copilot, PaLM, ERNIE Bot, Qwen, Mistral AI, Bloom AI, a także Perplexity.

Bogucki, co bardzo ważne, rozważa także kwestie etyczne użycia AI; opisuje, jak korporacja Amazon wykorzystuje AI, dbając o „sprawiedliwość... objaśnialność... prywatność... bezpieczeństwo... kontrolowalność... zarządzanie..., a także przejrzystość” (Bogucki, 2025: 86-87). Autor przytacza też możliwe przyczyny generowania błędnych wyników przez AI, np. niewystarczający zestaw danych. Omawiając problem praw autorskich i plagiatu oraz trwające na ten temat dyskusje wśród prawników, Autor wyciąga wnioski, iż dużo jest jeszcze do zrobienia, by AI była w pełni odpowiedzialna i wiarygodna.

Ważną częścią publikacji jest także dyskusja na temat dydaktyki tłumaczenia w dobie AI. Autor, po analizie obecnych ścieżek kształcenia tłumaczy w Polsce, stwierdza, że w dydaktyce przekładu w dobie sztucznej inteligencji należy przede wszystkim:

- obejmować nią zarówno tradycyjne narzędzia wspomagające tłumaczenie, jak i generatywną sztuczną inteligencję,
- skupiać się na tych zadaniach, które są ciągle obszarem człowieka, tj. preedycji i postedycji,
- opracować wskazówki oraz dobre praktyki w kwestii etyki zawodowej i ochrony prywatności.

W zestawieniu zalet tłumaczenia automatycznego i wykonywanego przez człowieka Bogucki pokazuje, że maszyny mają zdolność realizacji zleceń w szybkim tempie, ich działania cechuje spójność, konsekwencja, mogą też tłumaczyć ogromne ilości tekstu bez odpoczynku. Ludzie natomiast, są w stanie przełożyć treści pozornie nieprzekładalne, mają fachową wiedzę, spersonalizowane podejście do tekstu, wykazują znajomość kontekstu, niuansów, wieloznaczności, ich działania cechuje kreatywność, są też w stanie zagwarantować bezpieczeństwo danych. Dla porównania, blog biura tłumaczeń ILS wymienia jako zalety AI w tłumaczeniach: szybkość i dostępność, skalowalność i stałą aktualizację danych; do jej ograniczeń zalicza natomiast nieznanie kontekstu kulturowego i błędy w tłumaczeniach (ILS, 2023).

Wnioski to ostatnia część tej publikacji, w której Autor stawia pytanie: *Czy sztuczna inteligencja zastąpi tłumaczy?* Odpowiedź na nie brzmi: *i tak, i nie*, znajdując liczne argumenty za procesem używania do tłumaczenia maszyn i przeciw niemu, i analogicznie, za pozostawianiem go w rękach ludzi i przeciw temu. Zdaniem Boguckiego, kwestię tę należy każdorazowo rozpatrzyć indywidualnie i wówczas zdecydować, czy wypowiedź lepiej przetłumaczy technologia czy człowiek.

Reasumując: jedną z głównych zalet publikacji jest rys historyczny pokazujący etapy rozwoju technologii w tłumaczeniach. Omówienie zasad działania poszczególnych narzędzi pozwala zrozumieć, które z nich mogą pomóc tłumaczowi w zadaniach/wyzwaniach, z jakimi się mierzy w swojej pracy, czy to w przekładzie ustnym, pisemnym, literackim, czy fachowym. Publikacja ta może skłonić do refleksji nad rolą AI w tłumaczeniach zarówno studentów filologii, przekładu, jak i profesjonalnych tłumaczy oraz dydaktyków, a także przedstawicieli firm tłumaczeniowych, technologicznych, etyków oraz historyków technologii. Bibliografia zawiera różnorodne publikacje powiązane z tematem, te bardziej skupione na samym tłumaczeniu, jak i te o charakterze technologicznym. Książka nie jest obszerna i może stanowić lekturę do przeczytania „jednym tchem”.

BIBLIOGRAFIA

- Bogucki Ł. (2025), *AI w tłumaczeniach. Automatyzacja procesu przekładu w dobie sztucznej inteligencji*. Gliwice: Wydawnictwo Helion.
- Munday J., Ramos Pinto S., Blakesley J. (2022), *Introducing Translation Studies. Theories and applications*. Londyn: Taylor & Francis.
- Newmark P. (1988), *A Textbook of Translation*. Nowy Jork: Prentice Hall.

NETOGRAFIA

- Biel Ł. (2021), *Postędyca tłumaczeń maszynowych*. Uniwersytet Warszawski. Online: <https://doi.org/10.32612/uw.25434357.2021.29>, s. 11–34 [DW 07.07.2025].
- DeepL Team (2025), *Raport o technologii językowej AI na 2025 r.* Online: <https://www.deepl.com/pl/reports/language-ai-2025> [DW 07.07.2025].
- European Commission (2025), *eTranslation. The European Commission's Machine Translation system*. Online: https://commission.europa.eu/resources/etranslation_en [DW 07.07.2025].
- European Commission (2022), *European Master's in Translation Competence Framework*. Online: https://commission.europa.eu/system/files/2022-11/emt_competence_fw_2022_en.pdf [DW 07.07.2025].
- ILS Lions Group (2023), *Czy ChatGPT zastąpi tłumaczy? Sztuczna Inteligencja w roli tłumacza*. Online: <https://tlumaczmy.org/blog/czy-chatgpt-zastapi-tlumaczy/> [DW 07.07.2025].